

Írástörténet II.
**A nem alfabetikus
írásrendszerek**
Mezopotámiai, egyiptomi, krétai,
aszték, maja, kínai, japán írás története

Felhasznált irodalom

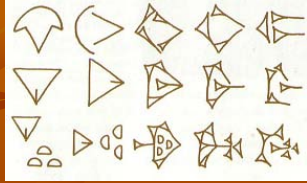
- Kéki – Köpeczi Bócz: Az írás története Gondolat Bp. 1971.
- Kéki: Az írás története Vince kiadó Bp. 2000.
- Georges Jean: Az írás, az emberiség emlékezete
- Ceram: A régészet regénye Gondolat Bp. 1975.
- Várkonyi Nándor: Az írás és a könyv története Széphalom könyvműhely 2001.
- Jakó Zsigmond- Radu Manolescu: A latin írás története Európa Bp. 1987.

AZ ÉKÍRÁS

- I. e. 3100 körül A Tigris és az Eufrátesz völgyében alakult ki.
- Sumér (Ur, Uruk) akkád, amorita, (Babilon) perzsa birodalmak követik egymást a térségben.
- Az írásrendszerük a képírástól (sumérok) a betűírásig (perzsák) fejlődött.

ékírás

RENDSZERE

- alappiktogrammák (kb.1500 db.),
- a képeket kombinálva fogalmakat fejeztek ki,
- szótagokból szavakat építettek...

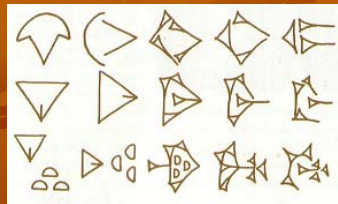
ékírás

ANYAGA

- Puha agyagba kihelyezett nádpálcával ék alakú lenyomatokkal képezték az írásjeleket; innen az *elnevezés*.
Pecséthenger: aláírás helyett.

ékírás

Írás iránya: kezdetben fentről le; jobbról balra

- írás irány elfordul 90 fokkal jobbra: írás jobbról balra, sorok fentről lefelé haladóak
- az ábrák stilizáltak lesznek - felismerhetetlenek

Ékírás

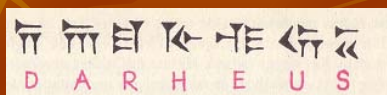

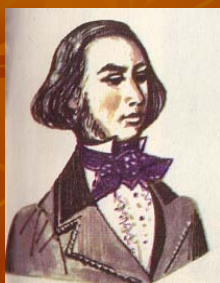
Ékírásos emlékek:
agyagtáblák (Gilgames
eposz is), téglák
pecsételhengerek
sztélék (emlékkövek)

MEGFEJTŐK

Ékírás

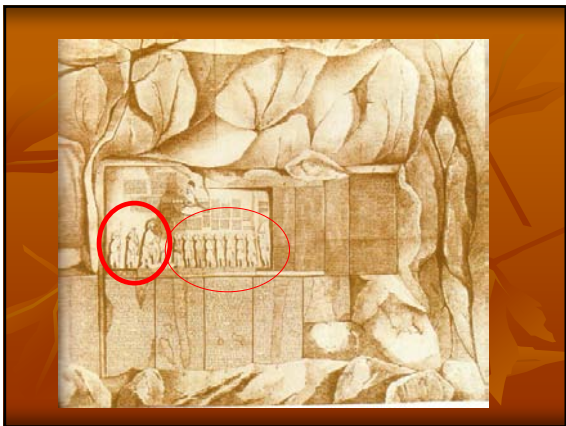
- 1802: Georg Friedrich Grotefend
(13 ékírásjelet)

- Henry Creswicke Rawlinson (a behisztuni szikla háromnyelvű felirata alapján)

Egyiptomi írás

- Az i. e. III. évezred elején alakult ki a birodalom, vele együtt a közigazgatáshoz nélkülözhetetlen írás.
- A hieroglif írás: képírás jellegű, valóság-hű ábrák, de rendszere bonyolult: szóírás, de bizonyos jeleket szótagok, mássalhangzó-csoportok, hangok jelölésére is használtak.

VÁLTOZATAI

- hieroglif írás: díszírás (Halottak könyve)
- hieratikus írás „papi írás”
- demotikus írás i.e. VII. SZ.

Α	F	l
⌒	h	w
~	—	—
□	∩	β
∩	∩	∩
🦅	3	3
⌒	4	4

technikai jellemzők

- mindenre írtak (hieroglif írást gyakran vésték: kő, fa, elefántcsont),
- papirusz: egyiptomi találmány, tussal, nádtollal, madártollal; (a demotikus: csak erre írták: összehasonásokkal, egyszerűsítésekkel: könnyed, hajlékony írás)

MEGFEJTŐ

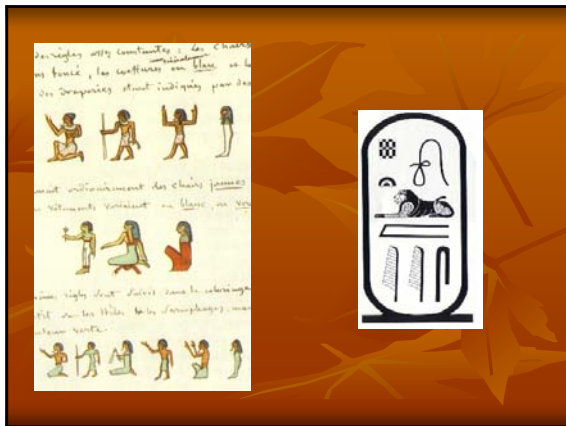
Champollion

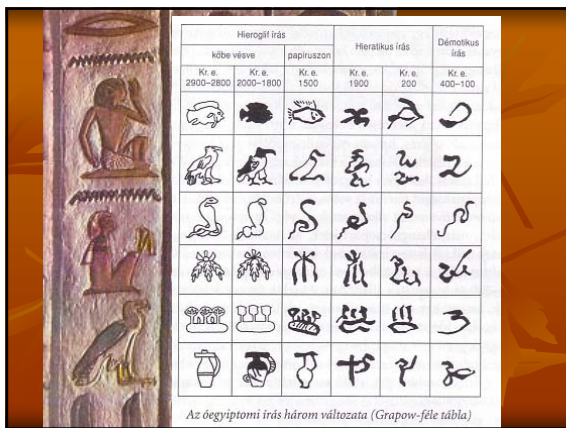

A rosette-i kőlap

- kartus (cartouche)
- írás iránya: felülről lefelé, hasábok jobbról balra; majd jobbról balra vízszintesen; végül buszrtofedon irányban (a figurák az iránnyal szembenéznek)

i. A rosette-i kő egy részlete

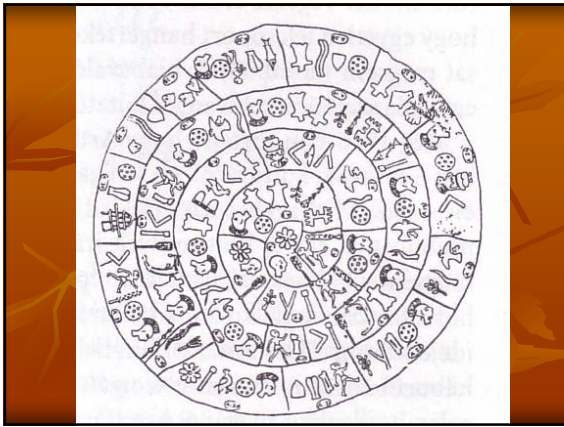

A krétai írás

I. e. 1600. Mínosz király palotája Kréta szigetén

- agyagtáblák hieroglifákkal („lineáris A” írás),
– legnevezetesebb a phaisztoszi korong 45 féle jel
- egyszerűbb változat: („lineáris B”) 135 jel
– megfejtője: Michael Ventris (1922–1956) építész

Az azték és maja írás

- 1519-ben Cortez partra száll a Mexikói-öbölben;
- 1540-es években a Yucatán-félszigeten máglyát raknak az azték és maja könyvekből, kódexekből;
- 4 maja (Drezdában, Párizsban, Madridban) és néhány azték, 8 mixték kódex maradt.

Írástechnikai jellemzők

- Írófelület: szarvasbőr, fügefaháncs, agávépapír (10 m-es csíkok).
- Összehajtogatták leporellószerűen, fatáblák közé fogták, ez a kódex.

Azték hieroglifa (fogalomjelek)

Maja írás

Kínai írás

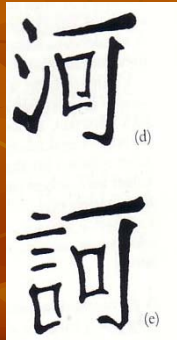
- Előzmények: i. e.18. sz. jóscsontok.
- Képirás – 4 ezer éve nem változott. (Ma: fogalomírás.)
- A jelkészlet: 44 ezer körül van:
 - 1500 jellel már nem analfabéta
 - 3000 jel: újságot olvashat
 - 4-5000 jel: regény, folyóirat olvasásához.
- Az írás biztosítja az kultúra egységét.

Kínai írásjelek régen és ma

- nap
- hegy
- fa
- középpont
- mező
- határ
- kapu

Írásjelek

Írástechnikai sajátosságok

- Írófelület: bambuszrúd, selyem, PAPIR i.sz. 105.
- Íróeszköz: nádtoll, nyúlszőrecset, lágyabb finomabb formák
- a könyvnyomtatást 868-ban már ismerték

Japán írás

- Erős kínai hatás: IV. sz.-től kapcsolatban állnak, IV–V. sz. átvették a kínai fogalomírás jeleit is.
- A japán alapvetően más: ragozó nyelv.
- A kínai jelek segítségével szótagírást alakítottak ki.

Hiragana

- VIII-IX. sz. a kínai főírás jeleiből
- bármely szó leírható vele, de a ragok, névutók, igekötők írására használják
- 71 jel

a	i	u	e	o
あ	い	う	え	お
ka	ki	ku	ke	ko
か	き	く	け	こ
sza	si	szu	sze	szo
さ	し	す	せ	そ
ta	csi	cu	te	to
た	ち	つ	て	と
na	ni	nu	ne	no
な	に	ぬ	ね	の

Katakana

a	i	u	e	o
ア	イ	ウ	エ	オ
ka	ki	ku	ke	ko
カ	キ	ク	ケ	コ
sza	si	szu	sze	szo
サ	シ	ス	セ	ソ
ta	csi	cu	te	to
タ	チ	ツ	テ	ト
na	ni	nu	ne	no
ナ	ニ	ヌ	ネ	ノ

- XI. sz. a hiragana egyszerűsített jeleiből;
- önmagában ez is elég lenne az íráshoz;
- külföldi földrajzi és személyneveket, indulatszavakat
- 71 jel

Kanji

- A kínai írásjelek neve,
- a fogalmak leírására általában ezt használják.
- 1958. írásreform: 3-4 ezer kanji jel helyett 1853 db. (iskolai célokra, könyvekben, újságokban).